

Saksbehandler: Generalsekretæren, Per E. Dehlin og Vebjørn Horsfjord

Saksdokumenter:

- Saksorientering
- Avsnitt fra *Årsmelding for de sentralkirkelige råd 2003* som vedrører arbeidet i Avdeling for Økumenikk og Internasjonale Spørsmål.

Sak MKR 19/04

Sak KR 11/04

Sak SKR 04/04

Årsmelding for de sentralkirkelige råd 2003

Sammendrag

I henhold til tidligere praksis legger Kirkerådet hvert år frem en samlet årsmelding for Kirkemøtet. Meldingen blir godkjent av Kirkerådet og oversendes Kirkemøtet til orientering. Mellomkirkelig råd og Samisk kirkeråd skal i henhold til statuttene (§ 3) legge frem årsmelding for Kirkemøtet til godkjenning.

Forslag til vedtak Kirkerådet

1. Kirkerådet godkjenner meldingen om Kirkerådets virksomhet i 2003 med de merknader som er fremkommet i møtet.
2. Kirkerådet foreslår for Kirkemøtet at myndighet til å godkjenne melding fra Mellomkirkelig råd og Samisk kirkeråd delegeres til Kirkerådet.
3. En overordnet melding/tilstandsrapport fremlegges Kirkemøtet til orientering.
4. Årsmeldingen oversendes Kultur- og Kirkedepartementet.

Forslag til vedtak Mellomkirkelig råd

Mellomkirkelig råd godkjenner meldingen om Mellomkirkelig råds virksomhet i 2003 med de merknader som er fremkommet i møtet. Meldingen oversendes Kirkemøtet.

Forslag til vedtak Samisk kirkeråd

Samisk kirkeråd godkjenner meldingen om Samisk kirkeråds virksomhet i 2003 med de merknader som er fremkommet i møtet. Meldingen oversendes Kirkemøtet.

Saksorientering

Den helhetlige årsmelding blir lagt fram til godkjenning for Kirkerådet, mens Samisk kirkeråd og Mellomkirkelig råd godkjenner meldingen for sine felter. Kirkemøtet har tidligere tatt Kirkerådets årsmelding til orientering, mens meldingen for Samisk kirkeråd og Mellomkirkelig råd godkjennes. Det vil i denne saksorientering bli foreslått at Kirkemøtet delegerer godkjenningen av Samisk kirkeråds og Mellomkirkelig råds melding til Kirkerådet.

Årsmeldingen er i samsvar med komitémerknader fra Kirkemøtet 1995 lagt opp som en samredigert melding for Kirkerådet, Mellomkirkelig råd og Samisk kirkeråd.

Kirkemøtet 2003 ba Kirkerådet utarbeide retningslinjer for behandling av årsmeldingen i Kirkemøtet. Komiteens mandat i forhold til arbeidet med årsmeldingen opplevdes uklar og det var ikke tydelig hva komiteen egentlig skulle uttale seg om. Dette er i samsvar med merknader fra komiteens behandling av samme sak i Kirkemøtet 2002. I merknadene uttaler komiteen:

”Komiteen ønsker at behandlingen av årsmeldingen på Kirkemøtet i større grad blir et viktig ledd i en helhetlig strategi – og planprosess, hvor et tilbakeblikk på det som er utført gir Kirkemøtet mulighet for eventuell kurskorreksjon eller en bekreftelse av fremdrift av vedtatte strategier og satsingsområder fremover... På denne bakgrunnen mener komiteen også at Kirkerådet bør vurdere alle sider av behandlingsprosedyren for årsmeldingen på Kirkemøtet. Komiteen anbefaler at denne behandlingen sees i sammenheng med deler av generaldebatten, protokollkomiteens ”revisorfunksjon” og profileringen av denne utførte virksomheten, bl.a. gjennom lederens tale til Kirkemøtet og eventuelle innlegg av lederne for Samisk kirkeråd og Mellomkirkelig råd. Hovedansvarliggende må være å gi Kirkemøtet best mulige verktøy for å kunne foreta strategiske veivalg.”

Ut i fra Kirkemøtets uttalelser vil det fra sekretariatets side arbeides for å gjøre Årsmeldingen til et bedre strategisk verktøy for Kirkemøtet. Meldingen bør bli et ressursdokument som kan gi bakgrunn for beslutninger og strategiske veivalg. Av denne grunn er det tenkt at meldingen til rådene i februar/mars-møtene blir en melding om aktivitet i forhold til årsplan sammen med en fortløpende vurdering av de ulike arbeidsfelter. Det utarbeides en egen melding til Kirkemøtet. Denne får en noe mer overordnet utforming. Kirkemøtet i 2002 etterlyste en mer ”overordnet strategisk del, direkte relatert til Kirkemøtets satsingsområder og strategiplan”. I meldingen som går til Kirkemøtet vil en tilstandsvurdering for Den norske kirke innarbeides i meldingens første del. Denne vil inneholde statistisk materiale og ha en vurderende og analyserende form. Meldingens andre del vil inneholde en mer overordnet vurdering og analyse av virksomheten i De sentralkirkelige råd. Denne del vil bl.a. inneholde analyser og vurderinger av arbeid i forhold til Kirkemøtets satsingsområder, korte analyser fra sekretariatets avdelinger, samt korte rapporter fra prosjekter og tiltak initiert av Kirkemøtet. Det foreslås at meldingen ikke komitébehandles, men at den kan brukes som et ressursdokument i behandling av budsjett, samt som bakgrunn for generaldebatt og arbeid med strategi og målsetninger. Meldingen vil føres opp under orienteringssaker. Det foreslås at den samlede årsmelding godkjennes av Kirkerådet, etter behandling i Mellomkirkelig råd og Samisk kirkeråd. I henhold til gjeldende statutter (§ 3) skal meldingen fra Samisk kirkeråd og Mellomkirkelig råd legges fram for Kirkemøtet til godkjenning. Det foreslås at denne myndighet delegeres til Kirkerådet. Kirkerådet har budsjettansvar i forhold til departementet og er Kirkemøtets utøvende organ mellom møtene. På denne bakgrunn har

Kirkerådet mandat til å godkjenne sin egen melding, og kan få delegert myndighet fra Kirkemøtet for å kunne godkjenne meldingene fra Samisk kirkeråd og Mellomkirkelig råd. Ved en slik delegasjon er det ikke nødvendig med endringer i statuttene for rådene. Mellomkirkelig råd og Samisk kirkeråd godkjenner meldingen for sine felter, mens Kirkerådet godkjenner den samlede melding og avgir ved dette rapport for bruk av midler til Kultur- og kirkedepartementet. I dag mottar departementet en godkjent årsmelding 8 måneder etter styringssamtalen. Ved en delegering av godkjenning til Kirkerådet kan årsmeldingen oversendes departementet etter behandling i Kirkerådets første møte.

Økonomiske/administrative konsekvenser

Forslag til vedtak medfører ingen økonomiske konsekvenser.

Årsmelding for Avdeling for internasjonale og økumeniske spørsmål

Denne teksten er et manuskript. Formatering etc. vil bli justert når dokumentet integreres i årsmeldingen for de sentralkirkelige råd og tilpasses malen for denne.

6: Menighet og misjon

Samarbeidsråd for menighet og misjon

I 2003 var det 25 år siden samarbeidet mellom Kirkerådet og misjonsorganisasjonene startet gjennom innstillingen "Menighetenes misjonsengasjement". Dette ble markert gjennom pressestoff og et jubileumsarrangement for Kirkerådets arbeidsutvalg, misjonsorganisasjonene, misjonskonsulentene i bispedømmene og historiske gjester. Markeringen formidlet bevegelse og trekk i samarbeidets utvikling, resultatene i menighetene og SMM som en modell for samarbeid mellom lovfestede og frivillige organer i kirken. 700 av Dnks 1300 menigheter har nå avtaler/prosjekter med misjonsorganisasjonene. Resultatet gir et interessant bilde av potensialet i en samlet og samordnet kirkelig satsning mellom lovfestede og frivillige aktører, som omfatter både sentralt, regionalt og lokalt nivå.

Seminaret *Misjon i møte med samisk tro og identitet*, holdt på SMMs fellessamling med misjonskonsulentene, innebærer et nytt skritt. Representanter for Samisk kirkeråd innledet og misjonslederne responderte. Seminaret er ikke den første, men den tyngste og bredeste kontakten mellom SMM og SKR så langt. Det viste at misjonens internasjonale erfaringer gir en plattform for erfaringsutveksling og refleksjon om utfordringer i urfolksarbeidet. På den annen side gir kunnskapen om samisk kirkelig perspektiv og korrektiv til arbeidet med å skape misjonerende menigheter i en norsk kirkevirkelighet som er mer sammensatt og mangfoldig enn det ofte tas høyde for i kirkelig planlegging og arbeid.

SMM har hatt *misjonsteologiske drøftinger* som et fast punkt på sine møter. Temaene knytter an til SMMs grunnlagsdokumenter og drøftes i lys av aktuelle økumeniske dokumenter og den fortløpende utviklingen, nasjonalt og internasjonalt. SMM har ønsket å få fram mer av mangfoldet og nyansene blant partene. Det reflekterer et samarbeid preget av stor trygghet og åpenhet, der det for tiden ikke anses som viktigst å finne konsensusformuleringer. Misjonsspiritualitet kommer opp som et stadig viktigere tema.

Misjonsalliansen (MA) har blitt medlem i SMM. Det er første gang siden starten i 1994 SMM opplever at nye organisasjoner vil inn. MAs søknad var utfordrende, både i forhold til SMMs grunnregler som forutsetter at medlemmene har et felles læregrunnlag, og med hensyn til praktiske og organisatoriske forhold. SMM gikk derfor grundig fram, bl.a. gjennomtenkte og nedfelte man kriterier for medlemskap. MA har blitt godt mottatt som medlem, både sentralt og regionalt, og man ser fram til hva utvidelsen vil bringe.

Menighet i bevegelse – et samarbeidsprosjekt innen SMM

Prosjektet ønsker å bidra til å forstå og svare på de utfordringer det er å være misjonerende kirke i vår tid. I 2003 ble det utredet og gjennomført igangsettingstiltak. Prosjektinformasjon i folder- og hefteform og et arbeidshefte for grupper er produsert og formidlet til målgruppene.

Nettsted er etablert med prosjektinformasjonen, stipendordninger, seminartilbudspakke mm. Prosjektet har drevet institusjonell påvirkning i kombinasjon med nettverksarbeid, kontaktmøter og ad hoc-grupper som utvikler prosjektelementer og skaper prosesser. Det har vært lagt særlig vekt på å involvere det regionale nivået gjennom misjonskonsulentene. Det er avholdt en rekke seminarer og møter med faglig og populær profil. Prosjektet har fått tilsendt, og aktivt innhentet, bidrag fra målgruppene. Dette har blitt lagt fortløpende ut på nettstedet. Prosjektet har utviklet kontakten med prosjektene for kirkelige reformer og trosopplæring. Det oppleves som en utfordring som krever mye tid og energi i vår kirkevirkelighet, å etablere misjon som tema i en bred, felles samtale om kirkeforståelsen.

Spiritualitet og møte med nyåndelighet

1. august trådte det tre-årige prosjektet *"Menigheten i møte med den åndelige lengsel"* i funksjon gjennom ansettelse av Virve Tynnemark som prosjektleder. Prosjektet drives i samarbeid med Diakonissehuset Lovisenberg, Areopagos og Lukasstiftelsen. Det er etablert styringsgruppe og ressursgruppe med medlemmer fra partene. Prosjektinformasjon, sendt ut gjennom diakoniens kanaler, har møtt en overveldende respons fra menigheter, prostier og bispedømmer.

Et samarbeidsprosjekt over 1 1/2 år med Presteforeningen om åndelig veiledning ble avsluttet i juni. Arbeidsformen har i hovedsak vært kurs og foredrag v/Sjur Isaksen i stifts-, prosti- og lokallagsmøter. I følge sluttrapporten har prosjektet bidratt til å forløse en samtale om tjenestens innside blant presteskapat. Man opplever et sterkt behov for en slik samtale.

Kontakten med retreatbevegelsen er i utvikling. Heldagssamlingen med retreatstedene besto i år både av informasjon, fagseminar og strategiske drøftinger. Det ble samarbeidet med Tomasgården i planlegging og gjennomføring av to retreatter for kirkelig ansatte.

Samrådsgruppa for nyreligiøsitet har fått vitalisert sitt arbeid gjennom LVFs studieprosjekt *"Spiritualistic Movements as a global Challenge for the Church"*. Gruppa har gitt innspill til prosjektet, deltatt ved en konferanse og drøftet konferansepapirene. Gruppa har også stilt spørsmålet *"Har kirken en antropologi som sperrer av for den åndelige lengsel"*, og sammen med Teologisk nemd arrangert et seminar om *"Menneskesynet i og omkring dåpsliturgien"*.

For annet år på rad ble det tilbudt kristen forbønn på alternativmessa i Oslo, etter modell fra *"I Mesterens lys"* i Danmark. I 2003 ble det opprettet en norsk avdeling av denne organisasjonen. Dette sto sentralt på det årlige nyreligiøsitetetskurset på Modum. Også på andre alternativmesser er det kirkelige nærværet økende, bl.a. i Tønsberg. Areopagos har nå overtatt det formelle ansvaret for dette feltet, men samarbeider tett med Kirkerådet om strategi og gjennomføring. Kirkerådet tar fremdeles del i informasjonsarbeid om og med nyåndeligheten.

Vurdering

Det skjedde i 2003 en utvikling i retning av sterkere konvergering og overlappning mellom fagfeltets tre hovedspor: SMM, Menighet i bevegelse og spiritualitet/møte med nyåndelighet. Arbeidet innenfor alle tre sporene har innovasjon som stikkord. Det handler om å lete etter en ny måte å være (misjonerende) kirke på. Søkingen etter en ny, bærekraftig spiritualitet for vår

tid får stadig større vekt som en hovedutfordring. Arbeidet involverer imidlertid også teologi, holdninger, språk, praksisformer – og struktur.

Samtidig kom menighet og misjon i 2003 nærmere andre fagfelt innen DSR gjennom samarbeid med SKR, omplassering av SMMs daglige leder til Avdeling for internasjonale og økumeniske spørsmål og sterkere bevisstgjøring rundt tverrfaglig arbeid. Gjennom prosjekt Menighet i bevegelse har en nær kontakt med feltene ungdom og gudstjeneste, kirkeforståelsen og dåpsopplæringsreformen. Samtidig har arbeidet med menighet og misjon en sterk utadrettet profil gjennom institusjonelt samarbeid med misjonsorganisasjonene, tett koordinering med misjonskonsulentene i bispedømmene og et utstrakt nettverksarbeid inn mot ressurspersoner og –miljøer i og utenfor Den norske kirke.

I arbeidet med spiritualitet opplever man på mange måter en ”tidens fylde”, både i og utenfor kirken. Møtet med nyådeligheten har til nå vært en marginal interesse innenfor kirken, men i 2003 så vi en gledelig utvikling i retning av at større grupper er i ferd med å trekkes inn. Prosjekt Menighet i bevegelse møter økende interesse i alle målgruppene. Samtidig merker man motstand fra begge sider når prosjektet forsøker å etablere en bred samtale i vår kirke på tvers av spenningene mellom ”misjonskristendom” og folkekirkelighet. I menighetene er det en utfordring å omsette alle de inngåtte misjonsavtalene til nytt misjonsengasjement.

21: Økumeniske relasjoner

Den norske kirke tok i fjor sitt største løft for europeisk kirkesamarbeid noen sinne. Planleggingen og gjennomføringen av Konferansen av Europeiske Kirkers (KEK) generalforsamling i Trondheim blir ansett som vellykket av KEK og av mange av deltagerne, i alle fall det som gjelder Dnk sitt ansvar. Det ble særlig kommentert at Dnk sto fram som en åpen, aktiv og selvkritisk kirke, med en tydelig og sterk plass i norsk historie og samfunnsliv og med en rik åndelig arv som lever videre. Gudstjenestene i Nidarosdomen, i hallen og ved elvebredden og presentasjonen av Dnk på lørdag kveld er fote blitt nevnt som spesielle opplevelser. Dnk blir regnet med, mer enn før, som en aktiv deltager i europeisk kirkesamarbeid. Det var en bred deltagelse av gjester fra Dnk på første del av generalsforsamlingen, men dessverre hadde KEK ikke lagt forholdene godt til rette for dem. Den lokale tilknytning til arrangementet med besøk i menighetene ble det lite av.

Dnk har nå Helen Bjørnøy som sentralkomiteemedlem i KEK, og har fått flere plasser i de nye komiteene (Gerd Marie Aadna, Halvor Nordhaug og sannsynligvis to til). Et besøk av biskoper og MKRs generalsekretær i Brussel gav verdifull informasjon om kirkenes rolle i EU og om kristne verdier og kirkenes plass i utkastet til ”Grunnlov for Europa”.

Miljøseilasen langs norskekysten styrket et felles økumenisk engasjement for miljø og rettferd, særlig styrket den samarbeidet overfor de ortodokse kirker og kirkene Østersjøen og Nordsjøen om slike spørsmål.

Kirkenes Verdensråd (KV) har vært gjenstand for stor oppmerksomhet fra MKRs leder og avdelingens side, særlig fordi MKR nominerte Trond Bakkevig som kandidat for stillingen som generalsekretær. At han ble fremmet som ett av to navn etter nominasjonsprosessen, var i seg selv et sterkt uttrykk for tillit til ham og Den norske kirkes arbeid i KV. At han fikk ca 40% av stemmene i avstemningen i sentralkomiteen er et uttrykk for det samme, særlig når

det var mye som pekte i retning av at det var tid for en afrikansk generalsekretær. Dnk er ellers tungt inne i arbeidet med ungdom, uttalelser om internasjonale spørsmål, i Faith and Order og i arbeidet med misjon og evangelisering. Det er arbeidet spesielt med resultatet av spesialkommisjonen for de ortodokse kirkes deltagelse, bl.a. ved besøk fra kommisjonens leder Anna Marie Aagard.

I det nordiske samarbeidet har det vært en merkbar utvikling som følge av Kirkemøtets vedtak om å melde Den norske kirke ut av Nordisk Ekumenisk Råd (NER). Det ble lagt fram forslag fra de lutherske folkekirkene i Sverige og Finland til årsmøtet på Island i august at NER avvikles så snart som mulig etter årsmøtet i NER 4. mars 2004. Dette ble vedtatt enstemmig på årsmøtet. Det har vært en løpende drifting i rådet og i sekretariatet i kontakt med NKR og nordiske kolleger hvordan Dnk skal forholde seg til organiseringen av nordisk økumenisk samarbeid. Dnk har ikke sagt ja til en innbydelse fra Sigtuna-stiftelsen om å være med på å etablere et Ekumenisk Institut för Norden, med samme stab som i NER. Det er lagt op til et nært samarbeid med den danske folkekirke om et nordisk møte i juni 2004, og gitt støtte til deltagelse i ulike nordiske nettverk. Det er uavklart hvilken rolle kirkene i Norden ønsker at det nye instituttet i Sigtuna skal spille.

Biskopene Ernst Baasland og Odd Bondevik har deltatt i hver sin arbeidsgruppe innenfor Leuenbergfelleskapet. Mellomkirkelig råd hadde i september til behandling en sak om navneendring for fellesskapet. Rådet uttalte seg på vegne av Den norske kirke kritisk til forslaget ("Community of Protestant Churches in Europe – Leuenberg Church Fellowship"), men var i et lite mindretall i høringsrunden.

Den norske kirkes deltakelse i LVFs generalforsamling i Winnipeg, Canada, i juli var et av avdelingens store arbeidsområder i 2003. Den norske kirke sendte 13 delegater. I tillegg deltok en rekke rådgivere. Det var dessuten nært samarbeid med Den evangelisk lutherske frikirke som er assosiert medlem av LVF og deltok med i alt tre representanter.

Kirkemøtet 2003 ble forelagt en omfattende rapport fra deltakelsen. Der ble det framholdt at både forberedelse og deltagelse var vellykket, og det ble pekt på en del saker der Den norske kirke hadde bidratt spesielt, blant annet saker om urfolk, hiv/aids og u-landsgjeld. Rapporten påpekte også noen svakheter i hvordan LVF fungerer, blant annet en for sterk europeisk dominans til tross for de reformer som er gjennomført når det gjelder delegasjonenes størrelse. Likevel ble deltakelsen vurdert som nyttig for vår kirke, og det antas at Den norske kirke også bidro positivt til fellesskapet. LVF vokser stadig tydeligere fram som et forpliktende kirkefelleskap for lutherske kirker, og en naturlig ramme for å utvikle bilaterale kontakter med lutherske kirker i andre deler av verden.

Den norske kirker har etter en omstrukturering fått tre styreplasser i Norges kristen råds styre, biskop Olav Skjevesland, programleder Anna Karin Kristensen, generalsekretær Olav Fykse Tveit. Sistnevnte deltar også i styrets arbeidsutvalg, og holdt foredrag på årsmøtet i mars om "Økumeniske holdninger". Norges kristne råd tar på seg viktige oppgaver for Dnk gjennom innsats i tiåret mot vold, arbeid med flyktning- og immigrasjonsnettverk, gjennom Kirkelig Fredsplattform, arbeidet med bønneukene. I 2003 var NKR også involvert i forberedelsene til KEKs generalforsamling m.m. NKRs styre har tydelig støttet arbeidet mot krigen i Irak, og har i 2003 utgitt Charta Oecumenica på norsk sammen med dokumentet "Takt og tone for samarbeid mellom kirker". NKR har i 2003 arbeidet mye med å få til en samordning med Norges Frikirkeråds arbeid, og generalsekretæren har deltatt aktivt i disse forhandlingene.

Vurdering

Den norske kirke har vært sterkt engasjert i de internasjonale og nasjonale økumeniske organisasjoner som en er medlem av. Det har vært spesielt mye på grunn av to generalforsamlinger samme år, med mye oppmerksomhet på våre oppgaver som vertskap for KEK. Samtidig har både KV, nordisk samarbeid og NKR krevd stor og konstant oppmerksomhet. Den innsats delegater, de som har tillitsverv og de ansatte har ytt den økumeniske bevegelse i 2003 har hatt et betydelig omfang, og har profilert Den norske kirke som en kirke med bredde, kompetanse og åpenhet, og som tar ansvar for utviklingen av det økumeniske arbeid nasjonalt og internasjonalt, også når det krever omstilling og nye initiativ. Et nytt råd og mange nye (for slikt arbeid) i delegasjonene til KEKs og LVFs generalsforsamlinger, samtidig som en har hatt et relativt nytilsatt mannskap i avdelingen, kombinert med flere vikariater, har gjort at det har vært nødvendig å bygge opp kompetanse samtidig som det har vært store og tunge oppgaver som skulle løses. Det har vært krevende, men det har også tilført nye krefter og nye måter å arbeide på.

22: Kirkeavtaler og enhetsarbeid

Prosjektet Guds menighet – Jordens største under, som var en stor satsing i 2002, ble avsluttet med en rapport som er distribuert til involverte parter, bispedømmekontorene og andre relevante mottakere. Den ble også lagt fram og drøftet av Mellomkirkelig råd. Prosjektet dokumenterte et levende økumenisk engasjement i flere lokalmiljøer, men viste også hvordan arbeid med økumenikk, vennsapsrelasjoner og solidaritet alltid er avhengig av engasjerte enkeltpersoner og personlige møter og kontakter. En av konklusjonene i prosjektet er at engasjement ikke kan vedtas, men må vokse fram av personlige relasjoner.

Prosjektet viste også at styrte gruppesamtaler kan være en god metode for å hjelpe menighetene til å reflektere om sitt arbeid og dermed skape nytt engasjement. Dette er en ide som i løpet av høsten ble innarbeidet i Norges Kristne Råds nye initiativ for å stimulere lokaløkumenisk arbeid. Avdelingen har bidratt aktivt i dette arbeidet.

I forberedelsen til KEKs generalforsamling ble domprostene invitert til å søke midler til støtte til lokaløkumeniske tiltak. Det ble ikke mottatt søknader og pengene ble omdisponert.

Det er avholdt møter både i den katolsk-lutherske samtalegruppen og den metodistisk-lutherske samtalegruppen. Begge gruppene arbeidet med å finne tjenlige arbeidsformer og har først og fremst fungert som viktige møtepunkt for erfaringsutveksling mellom kirkesamfunnene. Den katolsk-lutherske samtalegruppen var opptatt av oppfølgingen av Felleserklæringen om rettferdiggjørelsen, mens den metodistisk-lutherske samtalegruppen ikke har hatt spesifikke teologiske temaer på agendaen, men heller vært et forum der kirkesamfunnene holder hverandre orientert om prosessene i kirkene.

Porvoonettnetverket blir stadig mer etablert og velfungerende, og samarbeidet utvides på mange plan. Kirkene konsulterte hverandre i en rekke saker i 2003, både på formelt og uformelt plan. Møtet i kontaktgruppen og møtet for ledende biskoper i Edinburgh i oktober ble gjennomført med representanter fra Den norske kirke, og det ble lagt viktige føringer for det videre arbeid gjennom praktisk planlegging av virksomheten og kontakt på et mer uformelt plan mellom de geistlige ledere. Sekretariatet har i 2003 også vært med på å utrede en mulig konsultasjon mellom Porvoo-kirkene om forståelsen av diakonatet.

Den norske kirke var vertskap for en konsultasjon om religionsdialog i Oslo 30. november til 3. desember. Det var 28 deltakere fra de aller fleste av kirkene i Porvoo-fellesskapet. Konsultasjonen utarbeidet blant annet utkast til rådgivende retningslinjer for religionsdialog som vil bli delt med Porvoo-kirkene tidlig i 2004.

I forkant av generalforsamlingen for Konferansen av Europeiske Kirker i Trondheim var Den norske kirke vertskap for Nordsjøseilasen som satte vern av havet i fokus. Seilasen var meget høyt profilert med den økumeniske patriarken, Bartolomeus av Konstantinopel, i spissen. I tillegg til kirkeledere fra de fleste land rundt Nordsjøen, deltok politikere, representanter for miljøorganisasjoner og forskere. Seilasen munnet ut i vedtakelsen av "Geirangerdeklarasjonen". Denne ble behandlet som egen sak på Kirkemøtet i 2003.

Kontakten med den lutherske kirken i Brasil ble formalisert ved inngåelsen av en samarbeidsavtale under generalforsamlingen til LVF i Winnipeg i Canada. Avtalen forplikter kirkene til gjensidig kontakt, konsultasjon, erfaringsutveksling og forbønn. Avtalen vil fungere som en ramme for en rekke konkrete bilaterale samarbeidsavtaler mellom aktører innenfor de to kirkene.

De planlagte samtalene med Den evangelisk lutherske frikirke om relasjonen til Den norske kirke ble ikke fulgt opp av kapasitetsgrunner. Det var et nært og godt samarbeid med Frikirken blant annet om deltakelsen i generalforsamlingen i LVF.

I februar var det møte i kontaktgruppen mellom Den norske kirke og Den russisk-ortodokse kirke i Moskva. Den norske delegasjonen ble svært godt mottatt, og det var nyttige samtaler om samarbeid og om den økumeniske utvikling. Videre ble Miljøseilasen på mange måter en sterk intensivering av kontakten med ortodoks teologi og kirkeliv gjennom samarbeidet med den økumeniske patriarken.

I mars ble Mellomkirkelig råds 50-årsjubileum markert med et dagsseminar og mottakelse i Kunstindustrimuseet i Oslo. Seminaret tok opp betydningen av rådets og den økumeniske bevegelsens arbeid gjennom de siste 50 år og i dag, og det ble lagt vekt på hvordan MKR har utviklet seg til et bredt kirkelig arbeid som tydelig inkluderer kvinner og ungdom, som har bred basis i Den norske kirke og et arbeid som har en vesentlig rolle å spille i det norske samfunn. Statsministerens deltagelse og tale bekreftet det.

Vurdering

Enhetsarbeidet er nå i hovedsak fokusert på to arbeidsfelter: Ivaretagelse og utvikling av eksisterende kirkeavtaler på den ene siden og mer uformelle kontakter med andre kirker på den andre. Det foregår ikke læresamtaler med andre kirkesamfunn i Norge, men vi deltar aktivt i den internasjonale luthersk-ortodokse og luthersk-katolske dialog.

Både Porvoo-avtalen og Nådens fellesskap begynner nå å bære frukt i konkret samarbeid. Avtaler med andre lutherske kirker, der det ikke er behov for læresamtaler, er en annen form for forpliktende samarbeid. Slike avtaler viser også tydelig hvordan relasjonene mellom kirker i Europa og tidligere "misjonsmarker" er radikalt endret i løpet av noen tiår.

Samtidig er det viktig å holde god kontakt med kirker der den læremessige avstanden er større. Ikke minst er det av betydning å utvikle kontakten med ortodokse kirker etter hvert

som de landene der disse er dominerende blir mer og mer integrert i det europeiske fellesskapet. Ressurssituasjonen i avdelingen har ikke gjort det mulig å følge opp dette i en slik grad som det var ønskelig.

Enhetsarbeidet har bare legitimitet hvis det også er forankret i erfaringer i vår egen kirkes menigheter. Det kan noen ganger synes vanskelig å motivere til lokaløkumenisk engasjement fra sentrale organer. Samtidig viser det seg at det skjer mange lokale økumeniske initiativer. Det er ikke alltid nødvendig å kreve noen direkte organisatorisk forbindelse mellom lokale og sentrale økumeniske initiativer, men den økumeniske grunnholdningen må stadig gis næring. Det er naturlig at Norges kristne råd utrustes til å bli det fremste instrumentet for å inspirere til lokalt økumenisk arbeid i Norge.

23: Fred og forsoning

De sentralkirkelige råd arbeidet bredt med fred og forsoning. Fire viktige arbeidsområdene har vært dialog med romanifolket, interreligiøst fredsarbeid på Sri Lanka, dialog med religiøse ledere i Midtøsten, og fokus på sårbarhets- og sikkerhetsproblematikk. Kirkerådet har hatt jevnlig ressursgruppesamlinger med representanter fra Romanifolkets landsforening, og under KEKs generalforsamling i Trondheim ble romanifolkets situasjon satt på dagsorden.

Støtten til forsoningsarbeidet på Sri Lanka ble videreført i samarbeid med Buddhistforbundet og Caritas i Støttegruppa for fredsarbeid på Sri Lanka. Mot slutten av året ble også Kirkens Nødhjelp trukket mer aktivt med. I mars ble det gjennomført en konsultasjon for å evaluere arbeidet så langt, der blant annet Erik Solheim, Norges fredsmekler, deltok. Det ble konkludert med at vesentlige mål ble nådd i 2002 og at arbeidet bør fortsette. I løpet av høsten ble det lagt konkrete planer for 2004, og det ble søkt og mottatt støtte fra Kirkelig fredsplattform til det videre arbeide.

Sårbarhet og sikkerhet var viktige temaer for Mellomkirkelig råd og Komiteen for internasjonale spørsmål (KISP) gjennom hele året. Arbeidet fulgte opp utredningen med samme navn fra 2001. En komité opprettet av KISP planla og gjennomførte et seminar om temaet i New York i oktober i forbindelse med FN's generalforsamling. Målet var å sette sårbarhet som tema på den sikkerhetspolitiske agendaen og bidra inn i samtalen om sikkerhet fra norsk og kirkelig side. Responen på seminaret bekreftet temaets aktualitet og relevansen av det perspektiv som ligger i KISPs studie.

Situasjonen i Irak i forbindelse med krigen i landet har blitt fulgt nøye. Rådets leder og generalsekretæren utarbeidet i samarbeid med ledelsen i SKR, KR og BM en felles uttalelse om Irak-krigens legitimitet. Både KISP og Menneskerettighetsutvalget (MRU) har arbeidet med Irak-spørsmål, KISP med utgangspunkt i et sikkerhetspolitisk perspektiv og MRU med utgangspunkt i et menneskerettsperspektiv. I denne sammenheng har også norsk forsvarspolitikkk blitt vurdert. Sekretariatet har forberedt en sak om preventiv krig og det norske forsvaret for behandling i MKR med et særlig fokus på den pågående utformingen av en ny norsk forsvarspolitikkk.

Representanter for Mellomkirkelig råd har vært involvert i freds- og forsoningsarbeid blant annet i Midtøsten. I Israel og Palestina har MKR deltatt i Alexandria-prosessen og lagt til rette for dialog mellom religiøse ledere. Det er også brukt tidsressurser på Augusta Victoria-sykehuset (AVH) i Jerusalem, blant annet overfor norske myndigheter og LVF med tanke på kravet om det israelske kravet om å betale arbeidsgiveravgift til Israel. Videre har MKR og

sekretariatet fortsatt kontakten med den lutherske kirka i Jordan. I Norge har Mellomkirkelig råd og sekretariatet bidratt til Midtøsten-debatten gjennom et seminar om bibelbruk. Representanter for sekretariatet har for øvrig deltatt sporadisk i en ad hoc arbeidsgruppe om konflikten i Chiapas og i en ressursgruppe om borgerkrigen i Colombia.

Generalsekretæren for Mellomkirkelig råd har sittet i styringsgruppa for Kirkelig fredsplattform som har som mål å styrke norske kirker og kirkelige organisasjoners internasjonale engasjement for fred og forsoning. For øvrig har sekretariatet deltatt i ulike fredsarrangementer og markeringer, gitt uttalelser og underskrevet opprop mot krig.

Vurdering

Krigen i Irak ble med rette styrende for en del av tidsbruken i avdelingen i første halvår. Det kirkelige engasjementet mot invasjonen i landet var massiv og ble høyt profilert i mediene noe som også ga den gjennomslagskraft hos myndighetene.

Det er gledelig at forsoning etter hvert er blitt alminnelig anerkjent som en vesentlig side av fredsarbeidet i mange konfliktområder. For kirkene er det en utfordring å se sammenhenger mellom den tradisjonelle teologiske bruken av dette begrepet og de mer praktiske fredsbyggende implikasjonene. Begrepet "healing" slik det sto fokus i generalforsamlingene i KEK og LVF viser også hvordan kirkene kan bidra i fredsprosesser.

I alt arbeidet på dette feltet er samarbeidet med partnere; misjonsorganisasjoner, økumeniske organisasjoner og i særlig grad Kirkens Nødhjelp av stor betydning.

24. Menneskerettigheter

De sentralkirkelige råd har i 2003 arbeidet med menneskerettigheter ut fra flere ulike innfallsvinkler. Økonomiske og sosiale rettigheter, hiv/aids-rammede og flyktningers rettigheter og religionsfrihet har blitt prioritert. Boka *Mennesker kjemper for livet: Menneskeverd og menneskerettigheter i en globalisert verden* ble ferdigstilt i desember. Boka retter seg mot prester og diakoner samt kirkelige organisasjoner med internasjonalt engasjement. Den kan også være aktuell innenfor ulike studieretninger. Boka ble initiert av Menneskerettighetsutvalget, og utgis på Verbum forlag i 2004. Det er laget en markedsføringsplan i samarbeid med Verbum.

Hiv/aids i et menneskerettighetsperspektiv var et viktig arbeidsfelt i 2003. 'Hiv/aids som utfordring for Den norske kirke' var en egen sak på Kirkemøtet. Kirkemøtet gjorde et detaljert og konkret vedtak om temaet og trakk fram dialog, global rettferd, stigma og seksualitet som hovedsatsingsområder. Viktige ressurspersoner innenfor kirkelandskapet var involvert i saksforberedelsene til kirkemøtesaken.

For øvrig har Menneskerettighetsutvalget hatt fokus på hiv/aids i et menneskerettsperspektiv, og Mellomkirkelig råd og Kirkens u-landsinformasjon har planlagt et seminar om kompetansebygging om aids for ulike ressurspersoner innenfor kirkene (gjennomføres i 2004).

Religionsfrihet har vært prioritert. Menneskerettighetsutvalget har hatt religionsfrihet som et av sine hovedsatsingsområder, og Komiteen for internasjonale spørsmål har også hatt temaet oppe til diskusjon. Mellomkirkelig råd har for øvrig deltatt aktivt i Oslokoalisjonen for religions- og livssynsfrihet. Sekretariatet har arbeidet med en prosjektskisse for et prosjekt om misjon og menneskerettigheter i regi av Oslokoalisjonen.

Arbeidet med flyktninger og innvandreres rettigheter har vært tredelt. For det første har MKR avgitt en rekke høringsuttalelser om asylsøkere og flyktnings status og forhold i Norge. Videre har sekretariatet deltatt i møter om kirkelig engasjement for flyktninger, for å etablere dette i samarbeid med diakonale institusjoner, økumeniske partnere og kirker. Disse møtene er forankret i Norges kristne råd, og har sosialt arbeid og tiltak for å integrere flyktninger som fokus. MKR har også vært representert ved generalforsamlingen i Churches' Commission for Migrants in Europe for flyktninger og innvandreres rettigheter i Europa.

En representant for sekretariatet hadde observatørstatus under FNs menneskerettighetskommisjon i Genève i mars, og generalsekretæren for Mellomkirkelig råd deltok som observatør under FNs generalforsamling i New York i oktober.

Vurdering

Et menneskerettighetsperspektiv gir vesentlige bidrag til å forstå flere vanskelige samfunnsproblemer, noe arbeidet både med hiv/aids og med innvandrings- og flyktningepolitikk har vist. I en del saker er det en legitim oppgave for kirken å påpeke menneskerettighetsbrudd uten at man samtidig foreskriver bestemte løsninger på kompliserte spørsmål. Myndigheter og opinionen lytter til uttalelser fra Mellomkirkelig råd og dets organer på dette feltet.

Det tredje viktige arbeidsfeltet på dette området er religionsfrihet. Omfanget av dette arbeidet tiltar, noe som er en naturlig utvikling. I en del saker har det betydning at Den norske kirke som majoritetskirke tydelig tar standpunkt til fordel for religiøse minoriteter både i Norge og i andre land.

Det er en vedvarende utfordring for avdelingen å opprettholde kompetanse på de mange ulike menneskerettighetsproblemer og å gjøre riktige prioriteringer mellom mange saker det ville være mulig å ta opp.

25: Religionsdialog og Misjon

Samarbeidsrådet for tros- og livssynsamfunn (STL) er det viktigste forumet for Mellomkirkelig råds arbeid med religionsdialog. Den norske kirke ved Mellomkirkelig råd er, som de elleve andre medlemssamfunnene, representert med to personer. En av disse sitter også i arbeidsutvalget som følger den løpende driften av organisasjonen. Mange av de sakene STL behandler finnes i grenselandet mellom religionsdialog og religionspolitikk. Den viktigste enkeltsaken i 2003 var stat/kirke der det har vært viktigere å dele informasjon og synspunkter enn å komme fram til felles posisjoner, noe som det er umulig for Den norske kirke å delta i på dette stadiet.

Et annet viktig virkeområde for STL er ulike dialogprosjekter. Mellomkirkelig råd har bidratt til at Den norske kirke medvirker i blant annet et kvinneialogprosjekt, den såkalte Oslo-diaolgen og i utarbeidelsen av en bok med fredstekster fra ulike religiøse tradisjoner.

STL blir en stadig viktigere arena og blir lyttet til av myndigheter og politikere i spørsmål som gjelder religionenes stilling. STL har avgitt høringsuttalelser i en rekke ulike saker i 2003. Vedtak kan kun kan fattes ved konsensus. Den norske kirke har vært representert i de fleste undergruppene under STL: i arbeidet med gravferdsspørsmål, i stat/kirke-gruppa, i arbeidsgruppe for ulike dialoginitiativer og i arrangementskomiteen for konferansen "Religionsfrihet i praksis."

Den bilaterale dialogen med Islamsk råd i Norge har vært videreført i 2003. Det ble gjennomført ett møte i kontaktgruppa, i oktober. I september gjorde MKR ny oppnevning av Den norske kirkes medlemmer, noe som innebar en viss fornyelse og brakte inn noen yngre krefter.

Møtet i oktober fikk på bordet flere konkrete forslag til videre oppfølging, blant annet omkring statens verdigrunnlag og religion og vold. Det var enighet om å øke møtehyppigheten til tre til fire møter i året.

Generalsekretæren representerte MKR i SMM i 2003. Det ble lagt vekt på at SMM både er et samarbeidstiltak, et møtepunkt og et sted for å arbeide med misjons- og kirkeforståelsen. At SMMs daglige leder er medlem av avdelingen etteromorganiseringen av staben, viser at det er et nærere samarbeid med staben for øvrig om berøringspunkter mellom misjon, økumenikk og internasjonale spørsmål.

Dokumentet om Misjonsforståelsen som var utarbeidet av Nemnd for Økumenisk Samarbeid og Misjon (NØM) ble utgitt i november. Heftet vil kunne stimulere til samtale i menigheter, foreninger og organisasjoner.

Mellomkirkelig råd avga i september en høringsuttalelse om LVFs utkast til misjonsdokument. Uttalelsen var laget på bakgrunn av et møte med misjonsledere og missiologer i regi av LVF nasjonalkomite.

Det ble blant annet av kapasitetsgrunner ikke tatt initiativ til andre bilaterale dialoger i 2003. Forberedelsen til KVs misjonskonferanse i 2005 ble utsatt til 2004.

Vurdering

Deltakelsen i STL er aktiv og nødvendig. Det er fortsatt behov for å koordinere Dnks arbeid i disse sammenhengene ytterligere for å sikre en kompetent og konsistent medvirkning. Med stat/kirkeprosess parallelt med en økende bevissthet om at Norge er blitt et flerreligiøst samfunn, blir STL en strategisk viktig arena for Dnk i årene framover.

Av til dels samme grunner er kontakten med Islamsk råd i Norge (IRN) viktig. Dnks medvirkning ble revitalisert i 2003, men assymetrien i ressurser etc. er merkbar. Det er viktig å finne arbeidsmåter som gir IRN og MKR mulighet til å delta på lik linje.

Både NØMs og LVFs misjonsdokumenter har gitt bidrag til en refleksjon omkring misjon og dialog som må bringes inn i det øvrige arbeidet.

Vurdering av arbeidet i avdelingen

Generalforsamlingen i Konferansen av Europeiske Kirker var det største økumeniske møtet i Norge noen gang. Forberedelsen og gjennomføringen preget mye av arbeidet i avdelingen. Andre store arrangementer var generalforsamlingen i Det lutherske verdensforbund, Nordsjøseilasen og Mellomkirkelig råds 50-årsjubileum. Sammen med viktige løpende oppgaver var dette i overkant av hva det er mulig å rekke over med begrenset økonomi og personellressurser. Likevel vurderes gjennomføringen av alle disse arrangementene som vellykket og av betydning for vår kirke.

Avdelingen dekker et bredt spekter av arbeidsfelt som alle er viktige. Forventningene til Mellomkirkelig råds bidrag på mange felter er store. Det er en konstant utfordring å prioritere riktig blant alle oppgavene og forventningene. Prioriteringen må vektlegge både hvilke oppgaver som isolert sett er de viktigste, men også hvilke av disse som kan løses like godt eller bedre av andre og hvilke som ikke kan ivaretas av andre. Samarbeid med partnere har alltid vært avgjørende for Mellomkirkelig råd. Det samme har den frivillige innsatsen som nedlegges i rådet, nemnder og utvalg.

En stor del av arbeidet er oppfølging av kontakter, nettverk, samarbeidspartnere og organisasjoner. Samtidig er det mye arbeid som legges ned i tilrettelegging og oppfølging av MKRs og KMs saker. Agendaene har vært omfattende i 2003 i begge organer. På ulike måter har det vært løftet fram hovedtemaet fra sommerens generalforsamling: Kirkens oppgave i å hele og forsones. Dette fremstår som et felles, overordnet tema for Den norske kirke, der MKRs og Avdeling for økumenikk og internasjonale spørsmål er godt integrert.

Den norske kirkes økumeniske arbeid er mangfoldig, og det pågår internasjonalt, nasjonalt, regionalt og lokalt. Avdelingen ivaretar Den norske kirkes rolle i økumeniske organisasjoner og utfører oppgaver som er tildelt denne spesielt i kirkestrukturen. Ressursene brukes i hovedsak på disse oppgavene. Disse oppgaver utføres etter MKRs føringer og i nært samarbeid med de valgte organer og med Bispemøtet. Avdelingen prøver ellers å sette økumenikk og internasjonale spørsmål på den felles dagsorden i Den norske kirke. Årets Kirkemøte viste at det er stor åpenhet for det, og stor vilje til å se viktige spørsmål i slike perspektiver. Det er vilje, men ikke mange disponible ressurser til et stort og omfattende kontaktarbeid med lokalt og regionalt nivå, men det forsøkes å utnytte de kontaktpunkt som er mulig å etablere innenfor de gitte rammer.

